

סיכום פורום רכזי מקצועות מס' 5, 24.3.15 טוהר אקדמי – יש דבר כזה?

השתתפו:

שושי אהרונסון (ערבית), עדי אדלשטיין (מתמטיקה חט"ע), רון אופיר (מתמטיקה חט"ב) עטרה אל האיק (מרכז לימודי), חלי כהן (כימיה), גלי לוי (ספרות חט"ב), ענבל מעודד (מדעי החברה), לורי ספיר (אנגלית), אורית שלו (מדעים חט"ע ומדעי הרפואה), יורי פראשצ'צ'קי (מדעי המחשב), יעל קרוננפלד (לשון חט"ע), שיר מאירוביץ' (לשון חט"ב) ורה סופרפיין (פיזיקה) שחף סגל (תיאטרון), ניבה נוראל סביון (תנ"ך).

הנחו:

דודו גורן, מנהל
אורית סוקר, מנהלת פדגוגית

כיבוד:

תודה ליעל קרוננפלד ולהגר פורמן על הכיבוד העשיר!

רקע

יושר אקדמי הוא נושא שמעסיק מאד את הרשויות האקדמיות ברחבי העולם. לפני כשנתיים התקיים בבר-אילן כנס אקדמי שכל כולו הוקדש לנושא. אנחנו נתקלים בנושא ההעתקות לא מעט, ולכן החלטנו להביא את הנושא לדיון בפורום.

סקר העתקות בקרב המורים: סיכום

כשבועיים לפני המפגש נשלח סקר לכל מורי ביה"ס בנושא העתקות ורמאות. הסקר בדק עד כמה רווחת התופעה בעיני המורים, מהן סיבותיה על-פי תפיסתם, מהי עמדתם הרגשית כלפיה וכיצד הם מגיבים לה. כמו-כן, המורים התבקשו להציע רעיונות שונים להתמודדות עם התופעה. 46 מורים ענו על הסקר.

בחלק הראשון של המפגש הצגנו את תוצאות סקר המורים ודנו בהן. בין השאר, גילינו כי –

- רוב המורים נתקלים בתופעת ההעתקות מדי פעם, ובמיוחד – העתקות מחברים במבחנים. גם העתקות מ"שליפים" או סמרטפונים, העתקות שעורי בית ו"העתק-הדבק" של עבודות רווחים למדיי.
- הרגש הרווח בקרב המורים ביחס לאירועים אלה הוא האכזבה, אך גם – כעס, תסכול ועצב. כ- 20% ציינו שאינם מתרגשים במיוחד מהעתקות.
- התגובה הרווחת ביותר של מורים להעתקה היא שיחה עם התלמיד. המורים גם מתייעצים עם המחנך ומחרימים את המבחן. חלקם מאפשרים לתלמיד לגשת אליו שוב, וחלקם – לא.

מעט מאד מורים מתקשרים להורים בעקבות העתקה. כל המורים מגיבים על העתקות באופן זה או אחר.

- רוב המורים מסבירים את המוטיבציה להעתקה אצל התלמיד כרצון עז להצליח. כמחצית מהמורים מייחסים לתלמידים המעתיקים חוסר יושר וחוסר מוסריות. חלקם רואים את ההעתקות כתוצאה של עצלנות התלמיד, או של בטחון עצמי נמוך מצידו.
- בסיכום, כמעט כל המורים ציינו שתופעת ההעתקות מפריעה להם, ואף מפריעה מאד.

מדוע אנו מעתיקים?

בהמשך שחזרו הרכזים אירועי העתקה מעברם (כן, יש כאלה!) וניסחו את הסיבות לאירועים אלה, כפי שהם מבינים אותן היום. להלן הסיבות העיקריות שמצאנו כהסבר להעתקות שלנו:

- ↪ תחושה של הישרדות, צורך קיומי ("אם לא אצליח במבחן הזה ייקרה משהו נורא")
- ↪ התייעלות: העתקה כדרך להתמודדות עם עומס לימודי, או כתוצאה מסדרי עדיפויות שונים.
- ↪ קשר מנוכר עם המורה: תחושה של כעס כלפי המורה, או תחושה שלמורה לא איכפת ושאינו רוצה לסייע.
- ↪ יחס למקצוע: אקט של מרד כלפי דרישות המקצוע, או אדישות למקצוע ("לא באמת חשוב שאדע את זה. חשוב רק שאעבור").
- ↪ רצון להשתייכות ("כל הכיתה מעתיקה, אז גם אני...")
- ↪ רצון לרצות את ההורים, וחשש לפגיעה בדימוי העצמי מול ההורים.
- ↪ עוגן ביטחון והרגעה במבחן ("אם ארשום את התאריך הזה על השולחן, אזכור את הכל")
- ↪ פרפקציוניזם, רצון להשיג את הציון הטוב ביותר שאפשר.
- ↪ קלות ההעתקה.

ענבל מעודד, רכזת מגמת מדעי החברה, הציגה בפנינו את **תיאוריית הדיסוננס הקוגניטיבי** של פסטינגר. לפי תיאוריה זאת, אנו שואפים לאיזון בין תפיסותינו ודעותינו השונות והתנהגותנו. התיאוריה מסבירה כיצד אנו "מסתדרים" עם התנהגויות של רמאות אשר אינן תואמות את הדימוי העצמי שלנו. בדקנו את האופן בו מסבירה התיאוריה תופעות של העתקה, ואיך כל זה מסתדר עם דימוי עצמי.

לסיום חלק זה צפינו בשני סרטונים:

- העתקות ענק בהודו, בבחינות לשכת עורכי הדין. הבנו שהתופעה קשורה להשרדות, כאשר כל המשפחה מתגייסת לסייע לבן המשפחה הנבחן, כי פרנסתה תלויה בו.
- סרטון ישראלי המדגים אמצעים טכנולוגיים שונים בהם משתמשים תלמידים מעתיקים.

איך נתמודד עם העתקות?

לפני שנחליט על מיגור התופעה בדקנו האם היא מגלמת גם ערכים הראויים לשימור ולעידוד (גם אם הדרך להשגתם שלילית, בעינינו). זיהינו את הערכים הבאים:

- ✓ שאיפה להצלחה, שאפתנות, פרפקציוניזם
- ✓ עזרה הדדית (עבודת צוות בין תלמידים)
- ✓ רצון לשמח את ההורים ולרצות אותם
- ✓ איכפתיות כלפי המקצוע ורצון להצליח בו
- ✓ רצון לרצות את המורה
- ✓ ערך מוסף של פיתוח יצירתיות ופתרון בעיות (לא פשוט להעתיק! ☺)

הבנו שעלינו להיעזר בערכים אלה כדי למצוא דרכי התמודדות.

רעיונות לדרכי התמודדות

קראנו את הרעיונות השונים שהציעו המורים בסקר. מתוך התגובות עלתה קריאה חוזרת ונשנית לכללים, נורמות ולנהלים אחידים וברורים בנושא. מצד שני, עלו הצעות להציע לתלמידים אלטרנטיבות להעתקה, כדי להצליח.

להלן הרעיונות שהעלינו במסגרת הפורום. הם נחלקים לשני סוגים:

"המקל": הרתעת תלמידים מהעתקה.

"הגזר": הצעת אלטרנטיבות להעתקה לתלמידים.

הגענו למסקנה שיש לשלב בין שני הסוגים כדי להגיע לאפקט רצוי.

☞ "שיטות המקל":

1. **נהלי היבחנות** ברורים ואחידים, אשר יובהרו לתלמידים בתחילת כל שנה ובתחילת כל מבחן. בין השאר:

א. שולחן ריק, ללא סלולארי או קלמר. אין אפשרות לשימוש באוזניות.

ב. כל התיקים בחזית הכיתה.

ג. כותבים על דפים ריקים בלבד, ללא מחברות.

2. **חשד לניסיון להעתקה** יגרור התרעה אחת במהלך המבחן. חשד נוסף יגרור את פסילת המבחן וציון נכשל, ללא אפשרות לתיקון.

3. חשיפת העתקה לאחר סיום המבחן תגרור את פסילתו כנ"ל.

4. תלמיד שנתפס מעתיק יעמוד בפני ועדת משמעת, אשר הרכבה ייקבע מראש (אפשרויות: מורה המקצוע, רכז המקצוע, מחנך, נציג מועצת התלמידים). למועצה יוגדר מראש מדרג ענישה.

❧ "שיטות הגזר":

1. לאפשר לתלמידים להכניס למבחנים **דף סיכום אחד**, בכתב יד. הכנת דף כזה תאלץ את התלמידים להתכונן למבחן ע"י חזרה על החומר וסיכומו. היא גם תרגיע אותם, מכיוון שתספק להם עוגן להישען עליו מבלי שיחששו מ"בלק אאוט". הדף חייב להיות בכתב יד, כדי שהתלמידים יכתבו אותו בעצמם, ובכך יעברו את תהליך ההתכוננות.
2. להמליץ למורים לקיים **מבחנים עם חומר פתוח**, במידת האפשר.
3. להודיע מראש לתלמידים **שנאפשר להם שיפור ציון**, במידת הצורך. אפשרות זאת תינתן רק לתלמידים שלא נתפסו בהעתקה. דבר זה יפחית את החרדה מהמבחן, ובהמשך יגרום לתלמידים ללמוד מטעויות. הוצעו מספר רעיונות לשיפור ציון:
 - א. קיום מספר רב של בחנים או עבודות, כאשר בציון הסופי ייחשבו הציונים הטובים יותר.
 - ב. תלמיד יוכל להסביר בכתב את טעויותיו מן המבחן ולפתור אותו מחדש.
 - ג. תלמיד יוכל להגיש עבודה לתיקון המבחן.
4. קיום **"שיטת כבוד"** במבחנים ובעבודות, כפי שהיא נהוגה במקומות שונים בעולם ובארץ.

ומה בהמשך?

- ❧ תודה לכל הרכזים על השתתפותם, לכל המורים על תשובותיהם לסקר.
- ❧ נשמח לקרוא משובים שתשלחו לנו.
- ❧ בהמשך לפורום זה ולמשובים שנקבל ננסח תקנון בנושא, וניישמו בתחילת שנה"ל הבאה.

בברכה,

דודו ואורית